Öğretim İlke ve Yöntemleri

Editör: Süleyman ÇELENK

5. Baskı

PEGEM AKADEMİ

Editör: Prof. Dr. Süleyman ÇELENK

ÖĞRETİM İLKE VE YÖNTEMLERİ

ISBN 978-605-318-559-8
DOI 10.14527/9786053185598

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2021, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. A.Ş.'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Bu kitap, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayınevi**dir. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere http://pegem.net adresinden ulaşılabilmektedir.

1. Baskı: Eylül 2016, Ankara
5. Baskı: Kasım 2021, Ankara

Yayın-Proje: Nisanur Uzunlu
Dizgi-Grafik Tasarım: Tuğba Kaplan
Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Vadi Grup Basım A.Ş.
Saray Mah. 126. Cad. No: 20/A
Kazan/ANKARA
Tel: (0312) 394 55 91

Yayıncı Sertifika No: 36306
Matbaa Sertifika No: 49180

İletişim

Macun Mah. 204. Cad. No: 141/A-33 Yenimahalle/ANKARA
Yayınevi: 0312 430 67 50
Dağıtım: 0312 434 54 24
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: pegem@pegem.net
WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

ÖN SÖZ

"Fransa'nın, tıpta kullandığı tüm alet ve makinaları bir anda yok etseniz, Fransa altı ayda eski gücüne yeniden ulaşır, ama Fransa'nın tıpta yetişmiş sağlık personelini (doktorun, ebesini, hemşiresini) bir anda yok ederseniz, Fransa eski gücüne ancak yüzyıl sonra ulaşabilir." diyor bir bilim insanı. "Bütün alet ve makinalarımı tahrip edin ama yetişmiş insan gücüme (mühendisime, ustama, iyi eğitilmiş işçime) dokunmayın, en kısa sürede eski gücüme yeniden ulaşırım." diyor ünlü otomobilci, Henry Ford. "Bir kişiye iyilik yapmak istiyorsan ona balık verme, balık tutmayı öğret, ona balık verirsen doyar karnı bir seferlik, eğer öğretebilirsen balık tutmayı doyar karrnı ömür boyu." diyor ünlü Çinli filozof Konfüçyüs.

Yukarıdaki sözler eğitimin, bireyin ve toplumun hayatındaki gereğini ve vazgeçilmezliğini anlatması bakımından önemlidir. Eğitim önemlidir önemli olmasına da, eğitimin çekici lokomotifinin de öğretmen olduğunu unutmamak gerekir. "Eğer bir ülke öğretmenlerini ihmal ediyorsa, o ülke intihar ediyor demektir." diyor, yeryüzünün gelmiş-geçmiş en büyük bilim insanı Albert Einstein, "Gelecek gençlerin, gençler ise öğretmenlerin eseridir." diyor, kurtarıcı ve kurucu önder Mustafa Kemal Atatürk.

Hiç unutulmaması gereken bir durum da, eğitimin bir bilim, öğretme eyleminin de bir sanat olduğu gerçeğidir. Bu düşünce bizi, öğretmenlik mesleğinin bir eğiticilik sanatı olduğu gerçeği ile yüzleştirir. İyi bir matematikçi olabilirsiniz, ama bu durum sizin iyi bir matematik öğretmeni olacağınız anlamına gelmez. Matematik öğretmeni olabilmeniz için, hiç şüphesiz güçlü bir matematik alan bilgisine sahip olmanız gereklidir. Ancak, matematik bilginizin yanında güçlü bir matematik öğretme sanatına da sahip olmanız gerekir. İşte bu noktadan hareket edildiğinde bu kitabın öğretme sanatı açısından önemi ortaya çıkmaktadır.

Kitabın adı YÖK'ün kur tanımlamalarındaki temel noktadan hareketle; "Öğretim İlke ve Yöntemleri" olarak belirlendi. Ancak, kitabın içeriği dikkatle incelendiğinde, aynı adı taşıyan benzerlerinden önemli farklara sahip olduğu görülecektir. Eğitim; bir kasıtlı kültürleme aracı olarak programlı bir etkinliktir. O nedenle, benzerlerinden farklı olarak; eğitimde program tasarlama ve geliştirme sürecine bu kitapta özel bir yer verilmiştir. Öte yandan öğrenme-öğretme etkinliğinin öğrencinin gelişim düzeyiyle uyumu gözetilerek, çeşitli gelişim kuramları, çocuk gelişimini temel ilkeleri, öğrenciyi öğrenme konularına istekli kılmak bakımından motivasyon konuları, öğrenme-öğretme etkinliğinin görsel ve işitsel gücünü artırmak bakımından eğitimin teknolojik boyutu ve yine öğrenme-öğretme sürecinde bir kontrol mekanizması ve öğrenciye geribildirim sağlama süreci olarak ölçme değerlendirme etkinlikleri kitapta önem verilen bölüm başlıkları olarak yer almıştır.

Bu çalışma, hepsi de alanında uzman yirmi iki bilim adamının görüş, düşünce, bilgi ve deneyimlerinin birikimi olarak, şekillenip, biçimlenmesiyle billurlaşmış yoğun bir emeğin ürünüdür. Bölüm yazarlarına, bu bilgi birikimini kitaplaştırıp siz okurların önüne getiren PE-GEM-A yayıncılık yöneticileri ve çalışanlarına şükranlarımı sunuyor, teşekkür ediyorum.

Prof. Dr. Süleyman ÇELENK

Editör

BÖLÜMLER VE YAZARLARI

Editör: Prof. Dr. Süleyman ÇELENK

1. BÖLÜM Eğitimde Program Tasarlama ve Geliştirme Süreci
Prof. Dr. Süleyman ÇELENK - KKTC/Lefke Avrupa Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-3628-0425

2. BÖLÜM Gelişim ve Öğrenme
Dr. Öğr. Üyesi Azize UMMANEL - KKTC/Lefke Avrupa Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-1452-3449
Öğr. Gör. Aytaç DİLEK - Girne Amerikan Üniversitesi

3. BÖLÜM Temel Öğrenme ve Öğretme Modelleri
Prof. Dr. Tolga ERDOĞAN - Trabzon Üniversitesi
ORCID No: 0000-0001-9102-4646
Arş. Gör. Uzm. Caner ÖZDEMİR - Trabzon Üniversitesi

4. BÖLÜM Öğretim Stratejileri
Doç. Dr. Olga PİLLİ - Girne Amerikan Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-4876-3977

5. BÖLÜM Öz Düzenleme Beceriler Öğrenme Stratejileri ve Öz Yeterlilik İnancı
Doç. Dr. Fatma Belgin TANRIVERDİ - Kocaeli Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-2134-8087

6. BÖLÜM Öğrenme-Öğretme Yöntem ve Teknikleri
Doç. Dr. Seval EMİNOĞLU KÜÇÜKTEPE - Marmara Üniversitesi
ORCID No: 0000-0003-0247-6654

7. BÖLÜM Sınıf İçi ve Sınıf Dışı Öğretim Teknikleri
Prof. Dr. Ayşe Dilşad Mirzeoğlu - Sakarya Üniversitesi
ORCID No: 0000-0003-1856-6750
Doç. Dr. Gülsen ÖZCAN - Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi
ORCID No: 0000-0001-6691-4161

8. BÖLÜM Öğrenme-Öğretme Sürecinde Bilişsel Yaklaşımlar
Doç. Dr. İlker KÖSTERELİOĞLU - Amasya Üniversitesi
ORCID No: 0000-0003-1785-7003
Dr. Öğr. Gör. Şener ŞENTÜRK - Ondokuz Mayıs Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-0672-7820

9. BÖLÜM Eğitim Ortamlarında Güdülenme-Öğrenme İlişkisi ve Başarı Amaçları
Prof. Dr. Altay EREN - Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi
ORCID No: 0000-0001-8964-2082
Arş. Gör. Güler DUMAN - Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi
ORCID No: 0000-0003-3046-3017

10. BÖLÜM Eleştirel Düşünme
Dr. Öğr. Üyesi F. Sülen ŞAHİN KIRALP - Lefke Avrupa Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-0912-0346

11. BÖLÜM Öğrenme-Öğretme Sürecinin Yönetimi
Dr. Öğr. Üyesi Özgür BATUR - Girne Amerikan Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-5433-6162

12. BÖLÜM Öğrenme-Öğretme Sürecinin Planlanması
Doç. Dr. Seher ÇETİNKAYA - Ordu Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-1330-0106

13. BÖLÜM Öğrenme ve Öğretme Süreçlerinde Teknoloji
Prof. Dr. Kaya YILDIZ - Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-5390-7525
Doç. Dr. Sevilay YILDIZ - Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-8863-2488

14. BÖLÜM Öğrenme-Öğretme Sürecinde Ölçme ve Değerlendirme
Doç. Dr. Zeynep DEMİRTAŞ - Sakarya Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-0403-7199
Doç. Dr. Duygu GÜR ERDOĞAN - Sakarya Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-0403-0201

İÇİNDEKİLER

Ön Söz.....iii
Bölümler ve Yazarlar v

1. BÖLÜM
EĞİTİMDE PROGRAM TASARLAMA VE GELİŞTİRME SÜRECİ

GİRİŞ.....2
EĞİTİM VE EĞİTİM PROGRAMLARI İLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR.....2
Eğitim Programlarını Denencel Kılan (Sürekli Geliştirmeye Açık Tutan) Nedenler 6
Eğitim Programının Ögeleri 7
Program Ögeleri Arasındaki İlişki Sistematiktir.....7
Eğitimde Program Geliştirme Sürecinin Basamakları 8
Program Tasarım Modelleri.....10
PROGRAM TASARISININ HAZIRLANMASI.....11
Program Hedefleri Boyutunun Tasarlanması (Olası Hedeflerden Kalıcı Hedeflere) 11
Eğitim Hedeflerinin Hiyerarşik Yapısı.....12
Eğitim Hedeflerinin Aşamalı Sınıflaması.....13
Eğitimin Bilişsel Alan Hedefleri 13
Eğitimin Duyuşsal Alan Hedefleri 16
Eğitimin Devinişsel (Psiko-motor) Alan Hedefleri 18
PROGRAMIN İÇERİK BOYUTUNUN TASARLANMASI.....20
İçerik Nedir? 20
İçerik Düzenleme Yaklaşımları 20
PROGRAMIN ÖĞRENME-ÖĞRETME SÜREÇLERİ BOYUTUNUN TASARLANMASI.....22
Öğrenme Yaşantıları Düzeninin Hiyerarşik Yapısı 23
Öğrenme-Öğretme Süreçlerinin Teorik Temelleri 26
Bilişsel Öğrenme Kuram ve Yaklaşımları.....27
PROGRAMIN ÖLÇME-DEĞERLENDİRME ETKİNLİKLERİ BOYUTUNUN TASARLANMASI.....28
Ögeler Arası İlişkilerin Değerlendirilmesi.....29
Eğitim Örgütünün (Programın Uygulanacağı Kurumsal Yapının) Değerlendirilmesi.....29
KAYNAKÇA 30

2. BÖLÜM
GELİŞİM VE ÖĞRENME

GELİŞİM....32
Gelişimle İlgili Temel Kavramlar....33
Gelişimin İlkeleri....33
Gelişimi Etkileyen Faktörler....37
Erken Çocuklukta Gelişim....38
Temel Öğrenme-Öğretme Kavram ve İlkeleri....43
Öğrenme....43
Öğretme ve Öğretim....43
Öğrenme ve Öğretim İlkeleri....44
KAYNAKÇA....48

3. BÖLÜM
TEMEL ÖĞRENME VE ÖĞRETME MODELLERİ

ÖĞRENME MODELLERİ....50
OKULDA ÖĞRENME MODELİ....50
TAM ÖĞRENME MODELİ....52
Tam Öğrenme Modelinin Değişkenleri....53
Tam Öğrenme Modelinin Uygulanışı....56
PROJE TEMELLİ ÖĞRENME MODELİ....57
İŞ BİRLİKLİ ÖĞRENME MODELİ....61
BEYİN TEMELLİ ÖĞRENME MODELİ....64
ÖĞRETME MODELLERİ....73
PROGRAMLI ÖĞRETİM MODELİ....73
BİREYSELLEŞTİRİLMİŞ ÖĞRETİM MODELİ (KELLER PLANI)....76
BİLGİSAYAR DESTEKLİ ÖĞRETİM MODELİ....78
SLAVIN'İN ETKİLİ ÖĞRETİM MODELİ....82
GLASER'İN TEMEL ÖĞRETİM MODELİ....84
5E ÖĞRETİM MODELİ....85
BASAMAKLI ÖĞRETİM MODELİ....87
ÖĞRETİM DURUMLARI MODELİ....91
KAYNAKÇA....95

4. BÖLÜM
ÖĞRETİM STRATEJİLERİ

GİRİŞ 102
Sunuş Yoluyla Öğretim 102
Buluş Yoluyla Öğretim 107
Araştırma-İnceleme Yoluyla Öğretim 110
KAYNAKÇA 114

5. BÖLÜM
ÖZ DÜZENLEME BECERİLERİ ÖĞRENME STRATEJİLERİ VE ÖZ YETERLİK İNANCI

GİRİŞ 116
ÖZ DÜZENLEMEYE DAYALI ÖĞRENME (SELF-REGULATED LEARNING) 117
Öz Düzenleme Becerisi Gelişmiş Öğrencilerin Özellikleri 119
Öz Düzenleme Stratejilerinin Öğretimi 120
Okul Öncesi Dönemde Öz Düzenleme Becerilerinin Gelişimi 124
ÖĞRENME STRATEJİLERİ (LEARNING STRATEGIES) 127
Bilişsel Stratejiler 127
Üst Biliş Stratejileri (Metacognitive Strategies) 128
Yönetim Stratejileri 128
Motivasyon Stratejileri 129
ÖZ YETERLİK İNANCI (SELF-EFFICACY BELIEF) 129
Öz Yeterliğin Kaynakları 130
Öğrencilerde Öz Yeterlik İnancının Gelişme Süreci 132
Öğrenci Katılımı ve Öğrenmede Öz Yeterliğin Rolü 134
Öz Yeterliğin Eğitim Ortamına Yansımaları 136
KAYNAKÇA 138

6. BÖLÜM
ÖĞRENME-ÖĞRETME YÖNTEM VE TEKNİKLERİ

YÖNTEM NEDİR? 145
ÖĞRETMEN MERKEZLİ ÖĞRETİM YÖNTEMLERİ 147
Anlatma Yöntemi (Düz Anlatım, Takrir, Doğrudan Öğretim) 147
Gösteri 147
ÖĞRENCİ MERKEZLİ ÖĞRETİM YÖNTEMLERİ 148
Problem Çözme 148

Proje Yöntemi 150
Deney Yöntemi 150
Simülasyon (Benzetişim-Benzetim) Yöntemi 151
ETKİLEŞİM MERKEZLİ YÖNTEMLER 152
Soru Cevap Yöntemi 152
Tartışma Yöntemi 153
Beyin Fırtınası 154
İşbirlikli Öğrenme Yöntemi 155
Örnek Olay Yöntemi 157
Rol Oynama Yöntemi 159
KAYNAKÇA 160

7. BÖLÜM
SINIF İÇİ VE SINIF DIŞI ÇALIŞMA TEKNİKLERİ

GİRİŞ 162
MÜNAZARA 162
PANEL 163
ZIT PANEL 164
SEMPOZYUM (BİLGİ ŞÖLENİ) 165
FORUM 167
BEYİN FIRTINASI 167
ALTI ŞAPKALI UYGULAMA TEKNİĞİ 169
ALTI AYAKKABILI DÜŞÜNME TEKNİĞİ 170
Lacivert Resmi Ayakkabısı 171
Gri Spor Ayakkabısı 171
Kahverengi Yürüyüş Ayakkabısı 172
Turuncu Lastik Çizmeler 172
Pembe Terlik 173
Mor Binici Çizmesi 173
BENZETİM (SİMÜLASYON) 174
İSTASYON TEKNİĞİ 174
AKVARYUM TEKNİĞİ 176
GÖRÜŞ GELİŞTİRME 177
ÇALIŞTAY (WORKSHOP/ATÖLYE ÇALIŞMASI) 178
KAVRAM HARİTASI 179
ÖYKÜ OLUŞTURMA 181
KONFERANS 182
GÖSTERME (DEMONSTRASYON) 183
GÖSTERİP YAPTIRMA 185

KONUŞMA HALKASI 186
BALIK KILÇIĞI DİYAGRAMI 188
KART GÖSTERME 189
BEN KİMİM? 190
KÖŞELENME 192
DÜŞÜN-EŞLEŞ-PAYLAŞ TEKNİĞİ 193
YANSITICI GÜNLÜKLER 194
METAFOR (ANALOJİ/BENZETİM) TEKNİĞİ 196
SINIF DIŞI ÖĞRETİM TEKNİKLERİ 198
GÖZLEM 201
ÖDEV 202
KAYNAKÇA 204

8. BÖLÜM
ÖĞRENME-ÖĞRETME SÜRECİNDE BİLİŞSEL YAKLAŞIMLAR

GİRİŞ 208
ÖZ DÜZENLEME BECERİSİ 208
Öz Düzenlemeye Dayalı Öğrenme Modelleri 209
Öz Düzenleme Becerilerini Kullanan Öğrenenlerin Özellikleri 215
ÖZ YETERLİK KAVRAMI 216
Öz Yeterlik Algısını Etkileyen Bilgi Kaynakları 217
Öğretmenlerin Öz Yeterlik Algısı 219
ÖĞRENME STRATEJİLERİ 221
Öğrenme Stratejilerinin Sınıflandırılması 222
Öğrenme Stratejilerinin Öğretimi 227
ZEKÂ VE ÇOKLU ZEKÂ KURAMI 227
Zekâ Nedir? 227
Zekâya İlişkin Özellikler 228
Zekâ Yaklaşımları 229
Çoklu Zekâ Yaklaşımı 230
Çoklu Zekâ ve Öğrenme 231
ÖĞRENME VE ÖĞRENME STİLLERİ 232
Öğrenme Stilleri 234
MERAK 236
KAYNAKÇA 238

9. BÖLÜM
EĞİTİM ORTAMLARINDA GÜDÜLENME-ÖĞRENME İLİŞKİSİ VE BAŞARI AMAÇLARI

GİRİŞ 244
GÜDÜLENME KAVRAMI 245
GÜDÜLENME KURAMLARINA GENEL BİR BAKIŞ 247
BAŞARI AMAÇLARI KURAMI 251
İki Faktörlü Klasik Başarı Amaçları Modeli 252
Üç Faktörlü Başarı Amaçları Modeli 257
Başarı Amaçlarının Dört Faktörlü (2 x 2) Modeli 259
Başarı Amaçlarının Altı Faktörlü (3x2) Modeli 263
BAŞARI AMAÇLARI KURAMININ EĞİTİM DURUMLARINA YÖNELİK YANSIMALARI 265
KAYNAKÇA 269

10. BÖLÜM
ELEŞTİREL DÜŞÜNME

GİRİŞ 276
DÜŞÜNME 276
ELEŞTİREL (KRİTİK) DÜŞÜNME NEDİR? 277
EĞİTİMDE ELEŞTİREL DÜŞÜNMENİN ÖNEMİ 281
ELEŞTİREL DÜŞÜNME ÖĞRETİMİ 282
SONUÇ 288
KAYNAKÇA 289

11. BÖLÜM
ÖĞRENME-ÖĞRETME SÜRECİNİN YÖNETİMİ

GİRİŞ 292
OLUMLU ÖĞRENME ORTAMLARININ OLUŞTURULMASI 293
Okul İklimi 293
Sınıf İklimi 295
Güdülenme 297
Öğrenme Stilleri 300
ETKİLİ SINIF YÖNETİMİ İLKELERİ 302
Etkili Sınıf Yönetimine Dair Bazı Değişkenler 304
ÖĞRENME ORTAMLARINDA DİSİPLİN SORUNLARI VE DİSİPLİNİN SAĞLANMASI 307

Sınıf Yönetimi Modelleri 308
Sınıf İçi Disiplin Sorunları 313
KAYNAKÇA 318

12. BÖLÜM
ÖĞRENME-ÖĞRETME SÜRECİNİN PLANLANMASI

NEDEN PLAN HAZIRLAMALIYIZ? 326
PLAN HAZIRLANIRKEN DİKKAT EDİLECEK HUSUSLAR 327
EĞİTİM ÖĞRETİMDE HAZIRLANAN PLANLAR 329
Ünitelendirilmiş Yıllık Plan 329
Ders Planı 333
Gezi- Gözlem Planı 337
Bireyselleştirilmiş Eğitim Planı 338
Sosyal Etkinlikler Çalışma Planı 341
KAYNAKÇA 344

13. BÖLÜM
ÖĞRENME VE ÖĞRETME SÜREÇLERİNDE TEKNOLOJİ

GİRİŞ 346
TEKNOLOJİK PEDAGOJİK ALAN BİLGİSİ 347
BİLİŞSEL YÜK KURAMI 350
Bilişsel Yük Bileşenleri 352
ÇOKLU ORTAM TASARIM İLKELERİ 355
BİLİŞSEL YÜK KURAMININ EĞİTİME YANSIMALARI 357
ÖĞRETİM TEKNOLOJİLERİ VE MATERYAL TASARIMI 358
Temel Kavramlar 359
Öğretim Materyali Kullanmanın Yararları 361
Materyal Seçiminde Kullanılacak Ölçütler 362
Öğretim Materyallerinin Tasarımı 364
KAYNAKÇA 375

14. BÖLÜM
ÖĞRENME-ÖĞRETME SÜRECİNDE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

GİRİŞ 380
Ölçme Nedir? 380
Değerlendirme Nedir? 381
Değerlendirme ve Not Verme 381
TEST PLANI 384
GELENEKSEL ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME YÖNTEMLERİ 386
Kısa Cevaplı-Boşluk Doldurma Türündeki Sınavlar 386
Doğru/Yanlış Soruları 387
Eşleştirme Soruları 388
Çoktan Seçmeli Testler 390
TAMAMLAYICI ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME YÖNTEMLERİ 392
Performans Değerlendirme 394
Yapılandırılmış Grid 396
Tanılayıcı Dallanmış Ağaç 399
Portfolyo 400
Proje 403
Kavram Haritası 404
Kelime İlişkilendirme Testleri 406
KAYNAKÇA 407

Yazarlar Hakkında 409

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.1. Tyler, 1950'ye Göre Program Ögeleri.....7
Şekil 1.2. Taba, 1962'ye Göre Program Ögeleri.....7
Şekil 1.3. Eğitimin Hedeflerinin Hiyerarşik Yapısı.....12
Şekil 1.4. Eğitim Hedeflerinin Aşamalı Sınıflaması.....13

Şekil 3.1. Tam Öğrenme Modelinin Temel Değişkenleri Arasındaki İlişkiler.....53
Şekil 3.2. Beynin Ortasından Görünüşü.....65
Şekil 3.3. Doğrusal Program Modeli.....74
Şekil 3.4. Dallara Ayrılmış Program Modeli.....74
Şekil 3.5. Alıştırma ve Uygulama Yazılımlarının Genel Yapısı.....79
Şekil 3.6. Öğretici Yazılımların Genel Yapısı.....80
Şekil 3.7. Benzetim Yazılımlarının Genel Yapısı.....80
Şekil 3.8. Problem Çözme Yazılımlarının Genel Yapısı.....81
Şekil 3.9. Öğretici Oyun Yazılımlarının Genel Yapısı.....81
Şekil 3.10. Basamaklı Öğretim Modeli.....88
Şekil 3.11. Basamaklı Öğretim Modeli ile Bloom Taksonomisinin Arasındaki İlişki. 89

Şekil 6.1. Öğretim Yöntemleri..... 146
Şekil 6.2. Örnek Olay Araştırma Sırası..... 158

Şekil 8.1. Zimmerman'ın Öz Düzenlemeye Dayalı Öğrenme Modeli..... 210
Şekil 8.2. Üç Katmanlı Öz Düzenleme Modeli..... 214
Şekil 8.3. Öğrenme Stratejilerinin Sınıflandırılması..... 224

Şekil 12.1. Yıllık Çalışma Takvimi..... 330
Şekil 12.2. Belirli Gün ve Haftalar Çizelgesi..... 331
Şekil 12.3. Ünitelendirilmiş Yıllık Plan Örneği..... 332
Şekil 12.4. Ders Planı Örneği..... 337
Şekil 12.5. Gezi Planı Örneği..... 338
Şekil 12.6. Performans Belirleme Kontrol Listesi..... 340
Şekil 12.7. BEP Örneği..... 341
Şekil 12.8. Sosyal Etkinlikler Yıllık Çalışma Planı Örneği..... 343

Şekil 13.1. Teknolojik Pedagojik Alan Bilgisi ve ilgili bilgi türleri..... 348
Şekil 13.2. Bilişsel Yük Değişkenleri..... 351
Şekil 13.3. Bilişsel Yükün Bileşenleri..... 352
Şekil 13.4. Şimşek Oluşumuyla İlgili Metin ve Resimler..... 357

Şekil 14.1. Yapılandırılmış Grid Temel Yapısı..... 397
Şekil 14.2. Tanılayıcı Dallanmış Ağaç Temel Yapısı..... 399

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1.1. Öğrenme-Öğretme Yaklaşım, Strateji, Yöntem ve Teknikleri Hiyerarşisi ..25

Tablo 3.1. Proje Temelli Öğrenme Modeli ve Geleneksel Öğrenme Modelinin Karşılaştırılması.....58
Tablo 3.2. İşbirlikli Öğrenme Grupları ile Geleneksel Kümelerin Karşılaştırılması....61
Tablo 3.3. Beyin Temelli Öğretim Modeli ile Geleneksel Öğretim Modellerinin Karşılaştırılması.....71

Tablo 8.1. Pintrich'in Öz Düzenlemeye Dayalı Genel Çerçeve Modeli'nin Aşama ve Alanları 212
Tablo 8.2. Öğrenme Yaklaşımlarının Karşılaştırılması..... 233

Tablo 9.1. Başarıya Yaklaşma ve Kaçınma Durumları..... 260
Tablo 9.2. Başarı Amaçlarının Altı Faktörlü Modeli..... 264

Tablo 11.1. Skinner'ın Davranış Değişikliği Modeli Özellikleri..... 308
Tablo 11.2. Glasser'in Gerçek Terapi Modeli Özellikleri..... 309
Tablo 11.3. Gordon/ Öğretmen Etkililiği Modeli Özellikleri 310
Tablo 11.4. Canter Modeli Özellikleri..... 310
Tablo 11.5. Ginott Modeli Özellikleri..... 311
Tablo 11.6. Dreikurs/Sosyal Disiplin Modeli Özellikleri 312
Tablo 11.7. İnsanlararası İlişkileri Çözümleme Modeli Özellikleri..... 313

Tablo 14.1. Belirtke Tablosu Örneği..... 385
Tablo 14.2. Bütüncül Rubrik İçin Şablon..... 394
Tablo 14.3. Analitik Rubrik İçin Şablon 394
Tablo 14.4. Öğrenci Ürün Dosyası (Portfolyo) Değerlendirme Formu Örneği..... 403

1. BÖLÜM

EĞİTİMDE PROGRAM TASARLAMA VE GELİŞTİRME SÜRECİ

Prof. Dr. Süleyman ÇELENK - KKTC/Lefke Avrupa Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-3628-0425

ÖZET

Kısaca bir davranış değiştirme süreci olarak tanımlanabilen eğitim, programlı bir etkinliktir. En dar anlamıyla; okul içi ve okul dışı etkinlikler düzeni olarak da ele alınan eğitim programı, hedef, içerik, öğrenme-öğretme süreci ve öğrenci başarısının ölçülüp değerlendirilmesi sürecinin işletilmesini sağlayan bir sistem olarak tanımlanabilir. Öğrencinin kazanacağı özellikler eğitimin programın hedefini, hedeflere ulaşmada işe koşulacak bilgi muhtavası programın içeriğini, öğretimde yararlanılacak yöntem ve teknikler programın süreç boyutunu ve öğrenme sonuçlarının ölçülüp değerlendirilmesi de programın sınama-ölçme durumlarını oluşturur. Eğitimde program geliştirme; ihtiyaç analizi, tasarlama, uygulama, değerlendirme, düzeltme ve yeniden uygulama süreçlerini kapsayan denencel bir süreç olarak ele alınabilir. Program tasarısının hazırlanmasında birçok tasarım modelinden yararlanılabilir, ancak bu modelleri, konu merkezli tasarım modelleri, öğrenen merkezli tasarım modelleri, sorun merkezli tasarım modeller adı altında üç başlık altında toplamak ve ele almak mümkündür.

Anahtar kelimeler: eğitim, program, eğitim programı, program geliştirme.

celenksn@yahoo.com

Kazanımlar

1. Eğitimin ve eğitim programının ilişkili olduğu temel kavramlarını bilecek,
2. Eğitim programının hedef, içerik, öğrenme-öğretme süreçleri ve değerlendirme boyutlarında oluşan sistematik bir ilişki ağı olduğunu bilecek.
3. Program tasarım modellerini bilecek.
4. Herhangi bir ders boyutunda bir program tasarımı kurgulayabilecek.
5. Çağdaş program geliştirme tekniklerinin ilkeleri çerçevesinde bir program geliştirme çalışmasına katkı getirebilecek.

1. GİRİŞ

Bu bölümde, eğitim ve eğitim programları ile ilgili temel kavramlar, eğitimde program geliştirme sürecinin aşamaları, program tasarım ve program geliştirme modelleri, program tasarımı hazırlamada sistem yaklaşımına uygun olarak program tasarımı hazırlama süreci üzerinde durulacaktır.

2. EĞİTİM VE EĞİTİM PROGRAMLARI İLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR

Bu başlık altında; konu eğitim olduğuna göre, öncelikle; *eğitim, öğrenme, öğretme ve öğrenme-öğret süreci, eğitim programı ve eğitimde program geliştirme* kavramlarına açıklık getirmeye çalışılmıştır

Eğitimin yaygın olarak birçok tanımı yapılmıştır. Bunlardan bazıları şunlardır:

Eğitim:

- *İnsanları belirli davranışlara göre yetiştirme sürecidir.*
- *Önceden saptanmış amaçlara göre, insanların davranışlarında belli gelişmeler sağlamaya yarayan planlı etkinliklerdir.*

Hiç şüphesiz bu tanımların sayısını daha da uzatmak mümkündür. Bu noktada en yaygın olarak üzerinde durulan ve bu bu dökümanın hazırlanmasında başlıca hareket noktasını oluşturan tanım ise; *"Eğitim, bireyin davranışında, kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak istendik değişmeler meydana getirme sürecidir."* Şeklinde yapılan tanımdır (Ertürk, 1973).

Bu tanım analiz edildiğinde; eğitim sürecinde uygulanacak yaklaşımı şu şekilde özetlemek mümkündür:

a. Eğitim hedefi bireyin *"davranışları"*dır. O halde eğitim bir davranış bilimidir. Psikoloji de bir davranış bilimidir. Ancak psikoloji davranışların nedenleri ve niçinleri ile ilgilenirken, eğitim davranışların nasıl değiştirileceği ile ilgilidir.

b. Öğrencinin davranışları kendi **"***yaşantı***"**ları yoluyla değişecektir. Yani öğrenci hangi davranışı ya da davranışları kazanacak ise, o davranışlar örüntüsü ile etkileşime girecektir. Çünkü *"birey yaşadıklarını öğrenir (Taba, 1962)."*

Burada kullanılan yaşantı sözcüğü *"hayat"* anlamından çok, çocuğun davranışlarını değiştiren etkiler anlamındadır. Bireyin hayatı sürekli akar gider, ama hayatın birçok noktasında davranışlar değişmez. Ancak, akıp giden hayat sürecinde, kişi bazı etkilere maruz kalır ve davranışlarında değişme meydana gelir ki, işte o davranışı değiştiren etki ya da etkileşim zincirine yaşantı denir.

c. Bireyin davranışları *"kasıtlı"* yani amaçlı olarak değiştirilecektir. Çünkü eğitim programlı olarak yapılması gereken bir etkinliktir. Bazı kaynaklarda eğitimden (Ertürk, 1973); kasıtlı (programlı) kültürleme süreci olarak da söz edilmektedir.

d. Davranışlar *"istendik"* yönde değişecektir. Yani, bireyin davranışlarındaki değişmeler rastlantıya bırakılmamasının yanında, bu değişiklikler aynı zamanda, toplumun, ülkenin ya da ulusun beklentilerine uygun da olmalıdır.

e. Aynı zamanda öğrencinin davranışları bir *"süreç"* içinde de değişecektir. Çoğu kez davranışlar, tek bir etkileşimle meydana gelmez. Örneğin yüzmeyi öğrenen çocuğun yüzme davranışlarını kazanabilmesi, uzunca bir süreyi kapsayan, aralıklı programlı bir çalışmayı (etkileşim zincirini) gerekli kılar. İşte bu programlı etkileşimler zincirinde geçen süre, çocuğa yüzme davranışlarını kazandırmayı amaçlayan *"süreç"* tir.

Öğrenme: *"yaşantı ürünü ve nispeten kalıcı izli davranış değişmesi"*, olarak tanımlanmaktadır. Kısaca, öğrenmeyi bir davranış değişmesi olarak da ele almak mümkündür. Eğitimden başlıca farkı, eğitim bir süreç öğrenme o sürecin bir ürünüdür. Bir başka anlatımla eğitim bir neden öğrenme ise bir sonuçtur. Çünkü öğrenme, eğitim etkinliklerinin sonunda meydana gelmektedir. Öğrenme etkinliği öğrenciye ait bir etkinlik olup, öğrenme görevi de öğrenciye aittir.

Öğretme: Bu kavram öğrenme kavramının ışığında *"öğrenmeyi sağlama, ya da kılavuzlama etkinliği"* olarak ele alınmaktadır. Öğrenme görevi öğrenciye ait bir görev iken, öğretme etkinliği öğretmene ait bir görevdir. İyi bir öğretmen, öğretme görevini yerine getirirken, öğrenciye yol göstererek ona rehberlik eder. İyi bir öğretmenin öğrenme-öğretme ortamındaki görevi, öğrencinin içinde etkileşim geçireceği yaşantılar ortamı yani etkili bir çevre düzenlemesi yapmaktır.

Öğrencinin öğrenebilmesi için öğrenmeyi ihtiyaç haline getirip öğrenme çevresindeki oluşturulmuş öğrenme yaşantıları ile etkileşime girmesi gerekir. Hiçbir öğretmen öğrenmek istemeyen öğrenciyi öğretemez. Böyle bir durumda öğrencide motivasyon (güdülenme) sağlayarak, onu öğrenmeyi ister hale getirmek öğretmenin görevidir.

Öğrenme-Öğretme Süreci; bu kavram sanki bir madalyonun birbirinden ayrılamaz iki yüzünü ifade etmektedir. Bu iki kavram eğitim ortamında birlikte işleyen süreçlerdir. Her öğrenmenin olduğu yerde bir öğretme, her öğretmenin olduğu yerde bir öğrenme vardır. *"Öğrenme-öğretme"* ortamından söz ederken bu iki kavram çoğu kez birlikte ele alınıp söylenmektedir (çelenk, 2002).